



Frontal romànic de Tresserra, una de les peces més valuoses del Museu Diocesà.

Crisi institucional sense precedents entre Catalunya i Aragó. El Parlament de Catalunya va aprovar el dia 19 de maig una moció del diputat de CiU Josep Pont perquè no es pugui moure de Lleida ni una de les 113 obres d'art que reclama el bisbat de Barbastro-Montsó fins que no hi hagi una sentència ferma sobre la propietat de les obres. Sorprenentment, la moció va ser aprovada per unanimitat. Sorprenentment, perquè un mes abans, el dia 19 d'abril, la llavors consellera de Cultura, Caterina Mieras, feia pública una resolució de la Generalitat de Catalunya que autoritzava a traslladar aquestes peces sempre que es mantingués la unitat de la col·lecció a través de la gestió compartida d'aquest patrimoni. A Saragossa van saltar espurnes. El president d'Aragó, Marcel·lí Iglesias, va anunciar al seu homòleg català, Pasqual Maragall, que després d'aquest "menyspreu" deixava l'Euroregió.

Era un capítol més d'un fulletó que ja fa deu anys que dura. Concretament des del 15 de juny de 1995, quan la Congregació per als Bisbes emet el decret "Ilerdensis-Barbastrensis de finium mutatione", que es fa efectiu el 17 de setembre

Guerra sacra

Deu anys després que les 111 parròquies aragoneses del bisbat de Lleida passessin a formar part de la nova diòcesi de Barbastro-Montsó, encara cueja el conflicte de quin museu ha de custodiar l'art d'aquest territori. Roma diu que el de Barbastro, però Lleida adverteix que les peces van ingressar de manera legal i pacífica al seu Museu Diocesà fa més d'un segle i que si es trenca la unitat de la col·lecció seria una anomalia sense precedents que pot destapar la caixa de Pandora de tots els museus del món. Inclosos els vaticans.

d'aquest mateix any. Es posava punt i final a una història comuna de 800 anys. El bisbat de Lleida perdia les 111 parrò-

quies que una línia fronterera molt posterior a la diòcesi havia situat a la província d'Osca. Era un cas únic en tot

l'estat, ple d'exemples de bisbats que no es corresponen als límits administratius. A ningú no se li escapava que l'aleshores nunci Lajos Kada va tenir un paper important en aquesta decisió. Recordem que el ja traspasat (i polèmic) Kada va estar més pendent de quantes misses es feien en castellà a Catalunya que d'altres tasques pastorals més pròpies del seu càrrec. La diòcesi de Lleida es quedava reduïda a la meitat, però encara faltava el toc de gràcia. El nou bisbat de Barbastre-Montsó reclamava totes les peces d'art del Museu Diocesà de Lleida originàries de les parròquies segregades. Començava un llarg procés legal que, a més de ser complex i feixuc, estava molt polititzat. No pas per voluntat de Lleida. L'ara bisbe emèrit Ramon Malla no va voler que la Generalitat ni cap altra administració s'hi posés pel mig. Considerava que era un litigi entre dos germans que la mare Església resol-dria feliçment. "Dos no es barallen si un no vol", deia sovint. Però un volia. L'ara també bisbe emèrit de Barbastre-Montsó Ambrosio Etxebarria no va dubtar a aliar-se amb l'expresident aragonès Santiago Lanzuela, del Partit Popular, per fer-se sentir al Vaticà.

El 29 de juny del 1998 el nunci va emetre un decret tan contundent com polèmic. En aquest document s'advertia a la diòcesi catalana que les peces "s'han de tornar als seus legítims propietaris" i que calia provar "peça per peça" la propietat de les obres. És el que en dret s'anomena una inversió de la prova de la càrrega. És a dir: no és el demandant qui ha d'aportar les proves, sinó el demandat. De bojós. Lleida hi recorre, però Roma tomba un cop darre-re l'altre tots els intents del bisbat per aturar la desmembració de la col·lecció d'art sacre.

Hi ha qui ha comparat el litigi amb el dels papers de Salamanca. Un símil malèvol, sens dubte. Primer, perquè semànticament no es pot retornar a Barbastre el que mai no ha tingut, i segon i més important, perquè mentre que l'arxiu castellà es crea a punta de pistola en el context d'una guerra civil, el Museu Diocesà de Lleida es funda el 1893 de manera legal i pacífica. No hi ha espoli, sinó tot al contrari. El bisbe fundador del museu, Josep Messeguer, va deixar escrit una mena de dietari en què va apuntar tots i cadascun dels tràmits se-

guits per ampliar progressivament la col·lecció. També guardava les cartes que li adreçaven els sacerdots de la diòcesi. Mossèn Josep Roger, capellà de Saidí (Baix Cinca), li va escriure l'11 de març del 1897 per oferir-li "una pintura antiga" que es troba "arraconada a la sagristia" (en paraules textuales dels mossèn) a canvi de la reparació del teulat. Messeguer, home de gran cultura, va entendre de seguida per la descripció que es tractava d'una magnífica taula del segle XV dedicada a Sant Joan Baptista, de manera que no tan sols acceptà la permuta sinó que també paga 3.000 rals en efectiu. Paradoxalment, aquesta és una de les 113 peces que segons el Vaticà han d'ingressar al Museu Diocesà de Barbastre. Ningú no s'explica que amb proves documentals que legitimen la propietat de la majoria de les obres reclamades, Roma no accepti les tesis de Lleida. I fins i tot es pot arribar a l'errònia conclusió que el Vaticà dóna la raó al bisbat aragonès per alguna obscura raó. Però tot és més complex: el 7 de juliol del 1998, Ramon Malla recorre el decret de Lajos Kada a la Congregació dels Bisbes. El recurs va ser rebutjat: Roma no va arribar ni tan sols a estudiar les proves que presentà Lleida perquè, segons sembla, Malla va posar per escrit que les obres d'art són de les parròquies segregades i que Lleida les tenia en dipòsit. Els qui coneixien bé el bisbe adverteixen que abans de jutjar-lo cal tenir en compte que, per a ell, era molt dur anar en contra de les pròpies parròquies, perquè encara les sentia com a seves. Roma no entén de sentimentalismes: si l'art és de les parròquies, s'ha de tornar a les parròquies. Malla torna a recórrer, aquest cop a la Signatura Apostòlica, però no se'n surt. S'ha entrat en un cercle viciós que fa que se li tanquin les portes sense que pugui defensar-se. I en aquest context li arriba el dia de la jubilació, que l'atzar fa coincidir amb la del seu homòleg de Barbastre-Montsó.

El 29 d'octubre del 1999 Francesc Xavier Ciuraneta va ser nomenat nou bisbe de Lleida, amb qui el litigi va fer un gir de 180 graus. Quan Ciuraneta va ser informat de les moltíssimes proves documentals de propietat que té Lleida de les peces reclamades, decideix reobrir el cas i portar el dietari de Messeguer. El 9 de maig del 2001 presenta querrel·la de nul·litat contra el decret de la Signatura



MUSEU DIOCESÀ I COMARCAL DE LLEIDA

Apostòlica. I fins i tot elevà una súplica al papa. Però tampoc així no se'n va sortir. Tanmateix, no tira la tovallola. El nou bisbe es deixa estimar per les administracions catalanes, a les quals no va dubtar de demanar ajut. Però han passat massa anys i no tan sols hi ha hagut relleu al capdavant dels dos bisbats implicats, sinó que també la Diputació General d'Aragó ja no és presidida pel popular Lanzuela, així com la Generalitat de Catalunya, pel convergent Jordi Pujol. Ara els dos governs tenen el mateix color polític i aquest tema fa nosa. Mentrestant, Roma nomena l'extremeny Silverio Nieto mitjancer amb plens poders, una mena de jutge executor del decret

Un bisbe amb sentit i sensibilitat

El papa Lleó XIII va demanar als responsables de les diòcesis que vetllessin pel patrimoni sacre en un temps en què els col·leccionistes voltaven tots els racons de la geografia europea a la recerca d'obres d'art que tot sovint acabaven creuant l'Atlàntic. Seguint aquestes directrius, el bisbe Josep Messeguer, home de gran cultura, fundà el Museu Diocesà de Lleida. Som al 1893. El de Lleida és el segon museu diocesà que s'inaugura a tot

Algunes de les peces exhibides a "Proemium", l'exposició d'art sacre que acull l'església de Sant Martí de Lleida.



Detalls "irrellevants"

El 1993 el Museu Diocesà de Lleida fa cent anys i ho celebra amb l'exposició "Pulchra". S'edita un catàleg de la col·lecció d'art sacre que Barbastre-Montsó utilitza per reclamar la propietat de totes les obres originàries d'Aragó que hi apareixen. El problema és que la publicació contenia algunes errades, com s'ha pogut demostrar documentalment amb posterioritat. De manera, que almenys quatre obres tenien equivocada la procedència. Aportades les proves que les peces són lleidatanes, el jutge executor nomenat per Roma, Silverio Nieto, diu que aquest detall "és irrellevant" i que s'han de lliurar a Barbastre. El cas més clar és d'un frontal de seda adamsada procedent de Montagut (Segrià). El bisbat de Lleida demostrà que l'obra procedia d'aquesta localitat catalana, i que va ser un document de 1943 el que creà la confusió amb Montanui (Ribagorça), la parròquia que Aragó defensa com originària de la peça. Segurament va ser un *lapsus calami* de qui s'encarregava de redactar el document, perquè el número d'inventari i la descripció són el mateix. Altres obres que es veuen implicades en problemàtiques similars són un sagrari gòtic procedent de Vall-llebrerola (Noguera) (de Benavent segons Aragó), una creu segurament originària de la Seu Vella (d'Isclès, segon Aragó), i un fragment de Calvari procedent d'Irgo (Alta Ribagorça) (de Vallcarca, segons Aragó).

de Lajos Kada. Ciuraneta l'impugna, però novament el Vaticà desestima la queixa del bisbe de Lleida. Deu mesos després, Nieto ja ha acabat la feina. En mig centenar de pàgines, aquest mitjançer suposadament neutral es treu els maldecaps de damunt, amb un document en què s'arriba a afirmar que el bisbe Messeguer havia actuat de mala fe i que les operacions de compra-venda que va dur a terme no eren legals perquè hagués hagut de demanar permís a Roma per fer-les. Conclusió insòlita, sens dubte. Però aquí no s'acaba la història. Silverio Nieto insinua que el bisbe va abusar de la ignorància dels capellans de cada poble per comprar les obres a

preu de venda. Al bisbat de Lleida se'n feien creus, perquè fins i tot hi ha treballs publicats sobre el poc valor que es donava a l'art gòtic i romànic a final del segle XIX, quan es van dur a terme la majoria de les transaccions. Però encara és més, perquè aquí no s'acaben els despropòsits. Silverio Nieto considera "un donatiu" —que precedeix (casualment?) un dipòsit— les quantitats reflectides en les factures. Només es dona la raó al bisbat català en el cas d'unes obres que són documentades al catàleg del museu com d'Egea dels Cavallers, les quals s'ha demostrat que estaven erròniament datades i que, en realitat, procedeixen de l'antiga església de Sant Joan de Lleida.

D'aquesta manera, el bisbe Ciuraneta es va veure obligat a demanar formalment que descatalogui les 113 obres en conflicte per lliurar-les a Barbastre-Montsó. El bisbe deu obediència a Roma, malgrat que no ha dubtat a fer públic el seu malestar i el seu desacord amb la decisió. I així, alhora, la pilota anava a parar a la teulada de la Generalitat, de manera que l'exconsellera Mieras havia de decidir si s'autoritzava el trasllat. Com a resposta popular, la vall de Boí va advertir de seguida que si la Generalitat permetia que les obres anessin a Barbastre, no dubtarien a demanar el seu romànic al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Cafè per a tots. I Mieras, davant d'aquesta situació, va apostar

per una solució salomònica: no es podia trencar la unitat de la col·lecció, però es podien moure peces sempre que fossin gestionades per un ens integrat per representants dels dos bisbats i les dues administracions autonòmiques.

Però ningú no va quedar content amb la proposta. A l'Aragó es va considerar inacceptable d'arribar a cap mena d'acord si abans no es desplaçaven les obres d'art a Barbastre. A Catalunya es va considerar que es feia una lectura molt subjectiva de la llei de patrimoni del 1993. Cal recordar que el concordat entre la Santa Seu i l'estat espanyol és prou clar: si bé la legislació espanyola reconeix i respecta els tribunals eclesiàstics i no pot presentar cap recurs contra les seves sentències, això només és vàlid "en els delictes que violen exclusivament una llei eclesiàstica". És a dir, en cas de conflicte d'interessos, preval la legislació civil, de manera que el Govern té la paella pel mànec, com finalment s'ha demostrat a la moció del Parlament.

Ara bé, encara falta temps i més decisions per veure *fumata blanca*. De moment, Lleida ha aconseguit no tan sols que els polítics es mullin sinó també que el Tribunal de la Rota admeti a tràmit una demanda que permetrà, per primer cop, que les proves siguin examinades judicialment. *Alea jacta est*.

Anna Sàez

l'estat espanyol. En aquell moment, només existia el de Vic, fundat tres anys abans per un bon amic del bisbe lleidatà, el bisbe Josep Morgades. El museu s'instal·là a la planta baixa del Seminari (actual seu del rectorat de la Universitat de Lleida) i tenia el doble vessant de salvar l'art religiós d'un possible espoli i d'instruir els joves seminaristes a través de l'assignatura Càtedra d'Arqueologia Sagrada. Josep Messeguer havia nascut a Vallibona el 1843, i de Lleida va anar a Granada, on va exercir d'arquebisbe fins que li va arribar la mort el 1920.